

הישראלים יכולים לבחור לעמון את

לפני כחודש וחצי אסרה ישראל את כניסתו של הבלשן פרופ' נועם חומסקי לתחומיה, בעוד חוליה בשרשרת החלטות אנטי דמוקרטיות חמורות. התקשורת הישראלית אף הוסיפה חטא על פשע, כשבסיקורה את הפרשה הפכה את חומסקי בן ה־81 מקורבן הפרשה לאשם. נחום ברנע מ"ידיעות אחרונות" כינה אותו "אדם מתועב", ודנה ויס מערוץ 2 קבעה באוזניו: "דעת הקהל בישראל שונאת אותך". את אף אחד לא עניין לשמוע מה חושב חומסקי עצמו - אחד ההוגים החשובים כיום בעולם - על התנהגותה של מדינת ישראל כלפיו ועל ההקשר הרחב שלה. "העיר" הגיש לחומסקי תשע שאלות באימייל, כדי שיעלה על כתב את מחשבתו הבהירה והנוקבת על התקרית, לצד סוגיות בוערות נוספות כמו מצב הדמוקרטיה המתכרסם, דפוסי החשיבה הקורבניים, ההתנהלות מול העולם כפי שבאה לידי ביטוי בפרשת המשט ועוד. הכותרת לטקסט אינה ציטוט ישיר של חומסקי, אלא משפט שציטט מתוך ה"לוס אנג'לס טיימס" כדוגמה לאופן שבו ההסתגרות הישראלית נתפסת בעיני העולם. כעת הוא מספק את נקודת המבט שלו על האירועים, בין השאר כדי לנסות ולסדוק במשהו את אותה הסתגרות

מאת נטע אחיטוב | צילומים איי.פי

ידי העולם. שר החוץ הדרום אפריקאי אמר אז לש" גריר האמריקאי את הדברים הבאים: 'דרום אפריקה עומדת לפני בידוד והוקעה באו"ם, אבל אתה ואני יודעים שיש רק הצבעה אחת אמיתית באו"ם - שלך. כל עוד ארצות הברית תומכת בנו, זה לא משנה מה העולם חושב'. המחשבה הזו התבררה כנכונה. תמיכת ארצות הברית בדרום אפריקה המשיכה במשך שנות ה־80, למרות שכבר אז רייגן נאלץ להתעלם מהחל"טות של הקונגרס כדי להמשיך ולתמוך במשטר האפרטהייד. האמתלה של ושינגטון היתה אז 'מלח"מה בטרור'. בשנת 1988 הפנטגון אף הכריז על הקו"נגרס הלאומי האפריקאי (מפלגת השלטון בדרום אפריקה כיום מאז נפילת האפרטהייד, בראשה עמד נלסון מנדלה; נ"א) כ'אחת מקבוצות הטרור הירועות לשמצה בעולם'. למעשה, נלסון מנדלה הוסר מרשימת הטרוריסטים הרשמית רק לפני שנה. דרום אפריקה נראתה אז בלתי חריגה, כזו שמנצחת בכל החזיתות. זמן קצר אחר כך שינתה ושינגטון לחלו"טין את המדיניות שלה, ובתוך כמה שנים משטר האפרטהייד נעלם.

ופנים אמריקאית, כפי שתוכנן מראש, איש לא היה שומע על המקרה הזה לעולם. ההתעקשות של השר לשלוט ברשימת האורחים של ביר זית ושל ד"ר מוסטפה ברגותי (רופא ואיש ציבור פלסטיני שרוגל בהתנגדות לא אלימה לשלטון הישראלי. חומסקי היה אמור להיות אורחו בביקור שנמנע ממנו; נ"א) גרמה לכך שאי אירוע (non event) הפך לתקרית בינלאומית מביכה. אבל חשוב לזכור שהיו מקרים הרבה יותר חמורים מזה, בהם ההשפלה המכוונת של השגריר הטורקי וכמובן, ההתקפה על המשט במים הטריטוריאליים הבינלאומיים, שגרמה להרג אזרחים ולנזק עצום ביחסים של ישראל עם בת בריתה היחידה באזור כבר למעלה מחצי מאה - טורקיה. הפעולות האלה משכו את חוסר ההיגיון לג"בולות קיצוניים.

"האזכור של מלמן את דרום אפריקה מעניין. הוא גורר אנלוגיות רבות, רובן מפוקפקות במקרה הטוב, אבל כמה מהן ריאליסטיות. ולכן כדאי להיזכר במה שקרה בדרום אפריקה. לפני 50 שנה הרשימה הלבנה הלאומית הכירה בכך שהיא הופכת להיות מנוודה על

מה אומרת במובן הרחב העובדה שישראל לא הרשתה לך להיכנס לתחומה? האם זה מעיד על הכיוון שאילו ישראל צועדת?"

"לפני כמה שבועות כתב יוסי מלמן ב'הארץ' את הדברים הבאים: 'זה זמן רב שממשלת ישראל מסיבת להקשיב להיגיון המבקש למנוע את המשך ההידרדרות של המדינה והבידוד שלה בזירה הבינלאומית. בכך היא צועדת בבטחה אל המקום שהיה תפוס עד לפני 20 שנה בידי דרום אפריקה'. הרושם שלי הוא שהאמירה הזו נכונה, ולא מדובר רק בממשלת ישראל. בשנים האחרונות ניכר גל של חוסר היגיון, פרנואידיות, סובלנות בלתי נסבלת לפשעים ישראליים וחזרה מתמדת אל עמדת הקו"רבן ('העולם הוא אנטישמי ואין דבר שאנחנו יכולים לעשות בנידון'), וזאת במקום מאמץ כן לשאול מדוע ישראל מדורגת כיום בסקרים הבינלאומיים לצד צפון קוריאה. האיסור שהוטל עלי להיכנס לפ"סטיין הוא דוגמה לכך, אם כי דוגמה מינורית ביותר. אם שר הפנים היה מסכים שאקבל את ההזמנה מאוניברסיטת ביר זית להרצות על מדיניות חוץ

ראשם בחול, אבל העולם לא ייעלם

שגוי, אלא גם פחדני. הוא פשוט העביר הוראות ממשרד הפנים. אני בטוח שהתקשורת הישראלית היתה יכולה להבין את זה.”

האם לדעתך הדמוקרטיה של ישראל בסכנה?
”ישראל היא דמוקרטיה בתוך גבולותיה, השטחים הכבושים הם נושא אחר לגמרי. זו דמוקרטיה פגומה, כפי שדמוקרטיות אחרות הן פגומות. מה גם שחלק מהפגמים הרציניים שלה תוקנו בחלקם, דוגמת החוקים הגזעניים על הקרקעות (חוק קק”ל שהציע לה”קצות אדמות מדינה ליהודים בלבד; נ”א). אבל בשנים האחרונות הדמוקרטיה הישראלית נמצאת תחת מת”קפה רצינית מבית. היא עדיין רחוקה מלהפוך למדי”נה טוטליטרית, אבל המסלול הנוכחי מראיג עבור אנשים שאכפת להם מישראל. אם המגמות הנוכחיות ימשיכו, הסכנה לדמוקרטיה אמיתית.”

האם אתה מוצא קשר בין שורש החשיבה שלא איפשר לך להיכנס ובין זה שגרם לתוצאות הטריטוריות במשט?

הוא לא הפגין יוזמה עצמאית, אלא הסתמך על שא”לות והערות שהגיעו ישירות ממשרד הפנים. בסופו של דבר הוחלט שם למנוע את הכניסה של בתי ושי”ל לגדה המערבית.

”הסיבות היו גם הן ברורות לחלוטין. הסיבה הרא”שונה, שהושמעה באוזני שוב ושוב, היתה שאני מרצה בכיר זית אבל לא באוניברסיטה ישראלית. הרציני בכיר זית בעבר, אולם לצד הרצאות וכנסים גם בישראל. הובהר לי שאם אסכים לנוהל הזה שוב – לא תהיה שום בעיה. הם גם אמרו לי שהם לא אהבו את מה שכתבתי על המדינה שלהם, אבל זה מציב אותם כאותה קטגוריה עם כמעט כל מדינה בעולם. בגבול ביקשתי משר הפנים שיגיש לי את הגרסה האישית שלו לאירועים, כדי שהעולם לא יצטרך להסתמך רק על מה שבתי ואני מדווחים. הם הבטיחו לשלוח הצהרה רשמית לשגרירות ארצות הברית בעמאן. זה מעולם לא קרה. רק כשהמחאה הבינלאומית התחילה, הממשלה הישראלית סיפקה סדרה של תירוצים, שבסופו של דבר מאשימים את הגורם הרשמי בגבול על חוסר הבנה. זה לא רק

”ישראל תהיה חכמה אם תלמד מהשיעורים האלה. כיום היא מהלכת על קרח דק מאוד. זה נכון במיוחד לאור העובדה הירועה שגם מעגלים צבאיים וגם גורמי מודיעין מזהירים את השלטון האמריקאי שקיצוניותה של ישראל והעקשנות שלה מזיקים ליעדים הצבאיים של ארצות הברית באזור. אסור להתעלם ממאיר דגן כשהוא מזהיר בכנסת שישראל ’הופכת בהדרגה מנכס עבור ארצות הברית לנטל’. אם רגשות הנטל האלה יתפשטו, התוצאות יהיו מכוערות מאוד.”

רוב כלי התקשורת בישראל קיבלו את טענת משי רד הפנים שהחלטה שלא לתת לך להיכנס היתה שגיאה ביורוקרטית ותו לא, ובהרוב שלא לדון במי שמעויות הרחבות של הסיפור. האם הופתעת מהאיפון שבו הוא טופל באן?

”כן, ציפיתי ליותר כנות. העובדות היו ברורות לה”לזטין, וקשה להאמין שכלי התקשורת לא היו מוד”עים להן. לא היתה ’טעות ביורוקרטית’. חקרו אותי במשך כמה שעות בחקירה שנוהלה על ידי גורם רשמי בגבול, שהיה בקשר תמידי עם משרד הפנים.

חומסקי. "האיום הקיומי הקשה והמיידי ביותר על ישראל הוא חוסר הרצון שלה לבחור באפיקים דיפלומטיים פתוחים וקיימים"

י"ש לנרטיב הקורבני הישראלי בסיום מוצק בהיסטוריה הנוראית, כמובן. אבל אפשר לשים לב ש'נרטיב הקורבן' קיבל הרבה יותר כוח אחרי הניצחון הצבאי בשנת 1967 והכיבוש של השטחים הפלסטינים, והוא הולך וגובר ככל שהמדיניות של ישראל מרחיקה את דעת הקהל הבינלאומית.

זה מקום נוח לחסות בו לאור הכעס הבינלאומי

הרבה יותר כוח אחרי הניצחון הצבאי בשנת 1967 והכיבוש של השטחים הפלסטינים, והוא הולך וגור בר ככל שהמדיניות של ישראל מרחיקה את דעת הקהל הבינלאומית. זה מקום נוח לחסות בו לאור הכעס הבינלאומי. מבחינה פסיכולוגית קל יותר לסגת לעמדת הקורבן מאשר להתמודד באופן כן עם העובדות הקשות שעומדות מאחורי השאלה 'למה ישראל הפכה להיות כל כך שנואה ברחבי העולם'. ישראל תהיה חכמה אם תיישם את העצה של אברהם בורג (ורבים אחרים) ותתמודד עם המציאות גם בתנאים האלה.

האם אתה סבור שברק אובמה טוב לישראל? אתה סבור שהוא טוב לאזרחים האמריקאים?

"יש הרבה אשליות סביב אובמה. בפועל, הוא תמך עד עתה בפשעים הישראליים ובהתפשטות של יש"ר. אני סבור שזה רע מאוד לישראל, לפלסטינים כמובן וגם לעולם כולו. במקרה הזה ובנושאים רבים אחרים העמדות שהוא לוקח מזיקות לאמריקאים. כתבתי על כך רבות."

מה היה האינטרס שלך לפגוש את חסן נסראללה?

"היכן זה יסתיים? אולי הגורל של הלאומיות הלבנה בדרום אפריקה הוא שיעור. אלה שהאינטרסים של ישראל קרובים ללכם יכולים רק לקוות שהיא תחזור לשפיות ותקבל את האפשרויות של הסכמי שלום שהדיפלומטיה הבינלאומית מציעה לה זה זמן רב. "כמו במקרה של דרום אפריקה, מה שקריטי זו העמדה של ארצות הברית. כל עוד ארצות הברית תמשיך לתמוך בפשעים הישראליים, תיקח בהם חלק ותדבק בהתנגדות ההחלטית של ישראל שמונעת פשרה דיפלומטית במשך 35 שנה (עם יוצאי דופן נדירים למדי), ישראל תמשיך במסלול הנוכחי של, כשהיא עוקבת אחר המודל הדרום אפריקאי. לפני הרבה שנים כתבתי שאלה שמכנים את עצמם 'תומכים של ישראל', הם בפועל תומכים של ההידרדרות המוסרית והחיסול הסופי שלה. אני חושב שהמשוואה הזו הולכת ומתבהרת במיוחד בשנים האחרונות."

איך אתה מסביר את העובדה שישראל משתמשת עוד פעם ועוד פעם בנרטיב של הקורבן? האם נציח לצאת מזה אי פעם?

"יש לנרטיב הזה בסיס מוצק בהיסטוריה הנוראית, כמובן. אבל אפשר לשים לב ש'נרטיב הקורבן' קיבל

"ההתקפה על המשט במים טריטוריאליים בינלאומיים היא הרבה יותר משמעותית ממניעת האפשרות שלי לדבר בכיר זית, אבל מסלול קבלת ההחלטות נובע מאותו מקור. חוסר ההיגיון והפרנויה הולכים וגדלים בשנים האחרונות, ומזכירים את התגובה של דרום אפריקה לחרם הבינלאומי שנעשה עליה."

האם אתה מבחין בשינוי בתגובה הישראלית בהינתנה מול העולם בשנים האחרונות? מאיפה אתה חושב שהשינוי הזה נובע?

"השינויים בשנים האחרונות הם מדהימים, לא רק בפעולות ממשלתיות אלא גם בתקשורת ובסקרים. זו הסיבה שישראלים רבים חיים בייאוש, כולל דמויות מוכרות מאוד כמו הסופר והעיתונאי המנוח עמוס אילון, רב ירמיה ואחרים. היה שינוי משמעותי אחרי מלחמת לבנון השנייה, שאותה אני רואה כמתקפה חמורה והרסנית על החברה הלבנונית – המתקפה החמישית של ישראל בסגנון זה – באמת תלות שונות ולא אמינות. התגובה הגלובלית היתה קשה, אבל במקום להעניק לה תשומת לב, החברה הישראלית נסוגה למקלט של חשיבה קורבנית, שרק הגבירה את ההוקעה הבינלאומית. ההתקפה על עזה בדצמבר 2008 גם הוקעה ברוב העולם, ובצדק, והפיקה את אותה תגובה בישראל. יש עוד דוגמאות רבות.

"ישראלים יכולים להתנחם בהצהרות הממשלה שאין משבר הומניטרי בעזה, אבל לאנשים בכל העולם יש גישה למקורות מידע אמינים מאוד שמראים דוגמאות בלתי נתפסות של אכזריות המצוה. נכון להיום, זה מה שקורה אפילו בארצות הברית האוהדת. ראו לדוגמה כותרת בעיתון 'לוס אנג'לס טיימס' משמונה ביוני: 'ישראלים יכולים לבחור לטמון את ראשם בחול, אבל העולם לא ייעלם'.

מאיפה זה נובע? פרט לאנשים בודדים, ישראל לא מוכנה להתמודד עם העובדה שהיא מבצעת פשעים רציניים בשטחים הכבושים? מפרידה את עזה מהיגדה המערבית תוך כדי הפרת הסכמים בינלאומיים; מענישה בפראות את עזה; לוקחת מה שהיא רוצה מהגדה המערבית ומשאירה את השאריות של מה שאריאל שרון כינה 'בנטוסטנים' (שטחים בדרום אפריקה שהיו מיועדים לשחורים בלבד תוך הפרת דה גזעית בזמן משטר האפרטהייד; נ"א). לדעתך, זה אפילו מנומס מדי לכנות את השטחים הכבושים בישראל בנטוסטנים, כי דרום אפריקה סמכה על הבנטוסטנים ככוח עבודה ולכן נאלצה לקיים אותם, בעוד שישראל הלכה בעקבות עצתו של משה דיין ואמרה לפלסטינים 'אתם תחיו כמו כל-בים, ואנחנו נקווה שתעזבו'. זה לא המקום לעבור על הפרטים, שאמורים להיות ידועים לישראלים בעלי עיניים פקוחות, אבל הפעולות האלה מעוררות ביקורת והתנגדות ברוב העולם. עכשיו הביקורת כוללת גם את האוכלוסייה היהודית הצעירה בארצות הברית, שהיתה התמיכה הבינלאומית האחרונה שהיתה לישראל. אפילו האוכלוסייה היהודית בארצות הברית מוצאת את ההתנהגות של ישראל בלתי נסבלת וכזו שלא מתאימה לערכים הליברליים שלהם.

החוקרים מתחמקים מהן בנימוס. סאדאת עשה צע' דים נוספים לקראת פיוס והזהיר ש'פיתוח ימית כוונתו מלחמה'. ארצות הברית וישראל לא שמו לב, וכולנו יודעים מה היתה התוצאה שנתיים לאחר מכן. ישראל המשיכה להעדיף התפשטות על פני ביטחון בדרכים רבות, תוך ידיעה ברורה, מאז 1967, שהתרחבות היא הפרה משמעותית של החוק הבינלאומי ושל החלטות מועצת הביטחון. ישראל אימ' צה את האמונה של שר החוץ הדרום אפריקאי בזמנו: ארצות הברית תגן עלינו.

"במשך 35 שנה היה קונצנזוס בינלאומי על פתרון שתי המדינות לשני עמים בגבולות הבינלאומיים עם 'התאמות מינוריות והדריות'. היום הקונצנזוס כבר כולל את הליגה הערבית, איחוד המדינות האסלאמיות (כולל איראן) ושאר העולם. בקונטקסט הזה אפשר לומר שהליגה הערבית הלכה הרבה מעבר לקריאה של נורמליזציה ביחסים בלבד. אבל ארצות הברית וישראל ממשיכות לחסום כל הסכם דיפלומטי, ועדיין מעדיפות התפשטות על פני ביטחון.

"עם חובאללה וחמאס לא יכול להיות משא ומתן פרי ליטי רגיל, למרות שכדאי לזכור שחמאס חוזר וקרא

מלחמת לבנון השנייה. נקודת ציון צילום איי פי

על המרמרה. נזק מוחשי צילום דובר צה"ל

המשך מהעמוד הקודם

"ישראל היא דמוקרטיה בתוך גבולותיה, השטחים הכבושים הם נושא אחר לגמרי. זו דמוקרטיה פגומה, כפי שדמוקרטיית אחרות הן פגומות.

מה גם שחלק מהפגמים הרציניים שלה תוקנו בחלקם, דוגמת החוקים הגזעניים על הקרקעות. אבל בשנים האחרונות הדמוקרטיה הישראלית נמצאת תחת מתקפה רצינית מבית"

לקבל את הקונצנזוס הבינלאומי ברבר שתי מדינות לשתי עמים, ושחובאללה הצהיר שהוא מפלגה לבנונית לכל דבר ולכן לא יפריע להסכם שהפלסטינים מסכימים לו. עם השקנים הלא מדיניים האלה, ישראל יכולה לערוך משא ומתן שהוא לא מדיני, כמו הסכם הפסקת האש עם חמאס שישאל הסכימה לקבל באופן רשמי (למרות שהוא לא מבצע במלואו) ביוני 2008. הממשלה הישראלית מכירה באופן רשמי שחמאס לא ירה אף לא רקטה אחת עד שישאל הפרה את הפסקת האש בנובמבר 2008, ערב הפלישה לעזה. חמאס הציע להחדש את הפסקת האש. הקבינט הישראלי שקל את ההצעה וסירב לה, והעדיף את מבצע עופרת יצוקה – עוד פלישה אגרסיבית ללא שום הצדקה, משום שדר"כים של שלום היו אפשריות אז, ואת זה גם ישראל והשותפה האמריקאית שלה ידעו.

"הסירוב לערוך משא ומתן בשנת 1971 הוביל לרגע הקשה ביותר בהיסטוריה הישראלית, ולהעדפה של התפשטות על פני ביטחון ודיפלומטיה ויש לכך השלכות נוראיות מאז, השלכות שעלולות להיות אפילו נוראיות יותר בעתיד. ישראל מדברת לעתים תכופות על 'איום קיומי'. האיום הקיומי הקשה והמיידני ביותר עליה הוא חוסר הרצון שלה לבחור באפיקים דיפלומטיים פתוחים וקיימים, והאימוץ שלה את הדוקטרינות הדרום אפריקאיות שחושבות שכוח על יכול על שאר העולם. לא חכם, בלשון המעטה, אפילו אם שמים בצד את כל השיקולים המוסריים."*

הארגון לויאליות בלתי נתפסת בררם לבנון. התקוות מהעבר עדין קיימות ברוב המדינה, אבל מוכתמות בפחד ממלחמה ובידיעה שישאל נואשת מסוגלת להחליט להשליט את 'דוקטרינת הדאחיה' על כל המדינה בפעם הבאה."

האם בעיניך קיימת אפשרות אמיתית לנהל משא ומתן עם גופים כמו חובאללה וחמאס?

"זו האופציה הריאלית היחידה שקיימת, אם ישראל מחפשת שלום וביטחון. וזו לא אפשרות חדשה. יהיה זה חכם להיזכר בהיסטוריה, אחת מההחלטות הגורליות ביותר של ישראל, לדעת, היתה בשנת 1971, כשהממשלה סירבה להצעת שלום מלאה מהנשיא אנואר סאדאת, שהותירה את הפלסטינים ללא כלום. התנאי שלו היה שישאל תיסוג מהשטחים הכבושים, למרות שמה שהטריד אותו היתה בעצם רק סיני המצרית, היכן שישאל התכוננה אז לתור כניית נרחבת של בנייה ופיתוח, כולל פיתוח העיר ימית והתיישבויות רבות אחרות. ירדן הציעה הצעה דומה שנה לאחר מכן. נראה שישאל אפילו לא ענתה עליה. בשני המקרים, ישראל העדיפה התפשטות על פני ביטחון. כמו תמיד, השאלה הקריטית היתה מה ארצות הברית תעשה. הנרי קיסינג'ר נ"צ בקרב ביורוקרטי פנימי, וכפה את המדיניות שלו שנקראת 'מבוי סתום' (stalemate) – מט באנגלית; נ"א: אין משא ומתן, רק כוח. הוא מספק את הסיבות בספר הזיכרונות שלו, אבל הן כל כך מוזרות שרוב

מזה ההתרשמות שלך ממנו, כמו גם משאר אנשי חובאללה שאיתם דיברת בלבנון?

"קיבלתי את ההזמנה של חסן נסראללה במאי 2006 ברצון רב. אבל גם ביליתי הרבה יותר זמן עם המתנגד הבולט שלו, וואליד ג'ומבלט, ועם גורמים אחרים בלבנון. הסיבות אמורות להיות ברורות. כשאני מבקר במדינה, אני מנסה ללמוד כמה שאני יכול על אודותיה. נסראללה הוא אחת מהדמויות הפוליטיות הבולטות ביותר בלבנון. הקואליציה שמבוססת על חובאללה זכתה ברוב ברור בבחירות האחרונות – פחות או יותר כמו הרוב שבו זכה אובמה בארצות הברית – אבל שמרה רק על מיעוט של נציגים בגלל הסילוף שקשור בשיטה הדתית שנהוגה שם. ה-25 במאי הוא חג לאומי בלבנון, בתי הספר והעסקים סגורים. זה 'יום השחרור', שחוגג את הנסיגה הישראלית מלבנון בשנת 2000 אחרי 22 שנות כיבוש אכזרי בניגוד להוראות של מועצת הביטחון. חובאללה מוערך שם כמי שהתנגד לכיבוש וכחלק מההישג הזה. לנסות וללמוד על לבנון תוך התעלמות מנסראללה זה חסר ערך.

"במהלך הביקור במאי 2010 רציתי לחזור לאזורים שבהם ביקרתי בדרום ארבע שנים קודם לכן. אלה היו זמנים של תקווה וציפייה ערה, כשנראה היה שהקונפליקטים המרים מהעבר נרגעו מעט. אלא שזמן קצר אחרי שעזבנו את לבנון הגיעה הפלישה הישראלית – שכפי שאמרתי היתה חסרת צידוק אמין. האזור עלה בלהבות פעם נוספת. מקומות שאו התקבלתי בהם בשיחה היו הרוסים; אנשים שפגשתי נהרגו. דרום ביירות הפכה למטרה של האכזריות הנוראה של 'דוקטרינת הדאחיה' (מושג בינלאומי שמתאר את האסטרטגיה שבה צה"ל נקט במלחמת לבנון השנייה – שימוש לא פרופרציונלי באש אווירית ובארטילריה כנגד מטרות אזרחיות, שיש חשד שמסתתרים בהן ראשי חובאללה; נ"א: שמחת לראות שיש ניסיון אמיתי לשקם את האזור, בעיקר על ידי חובאללה. נראה גם שיש כלפי